

МЕТРОЛОГИЯ ТЎҒРИСИДАГИ АСОСИЙ ТУШУНЧАЛАР

- ▶ Метрологик фаолиятни амалга оширишда қандай асосий тушунчалар қўлланилади?
- ▶ Метрология фаолиятини ким ва қандай бошқаради?
- ▶ Ўзбекистон Республикаси метрология хизматининг таркиби қандай?
- ▶ Давлат метрологик текшируви ва назорати нима бўлади?
- ▶ Давлат метрологик текшируви ва назорати қайси фаолият соҳаларига татбиқ этилади?
- ▶ Давлат метрологик текшируви ва назоратининг қайси турлари мавжуд?

- ▶ Ўлчов воситаларининг турини тасдиқлаш нима?
- ▶ Ўлчов воситаларини текшириш ва калибрлаш ўртасидаги фарқ нима?
- ▶ Қайси ҳужжат мажбурий текширилиши керак бўлган ўлчаш воситаларини акс эттиради?
- ▶ "Ўзбекистон миллий метрология институти" ДК қандай ташкилотдир?
- ▶ "Ўзним" ДК га қандай ўлчов воситалари ишониш мумкин?
- ▶ Ўлчаш воситаларини ўзмига қиёслаш учун тақдим этиш тартиби қандай?
- ▶ Метрология соҳасидаги ишлар ва хизматлар қандай тўланади?

Метрологик фаолиятни амалга оширишда қандай асосий тушунчалар қўлланилади?

Метрология фаолиятида қўлланиладиган асосий тушунчалар “метрология тўғрисида” ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 2-моддасида белгиланган:

“Метрология” – ўлчов, усул ва воситалар фани уларнинг бирлигини таъминлаш ва керакли аниқликка эришиш йўллари;

“Ўлчовларнинг бирлиги” – уларнинг натижалари қонунийлаштирилган бирликларда ифодаланадиган ўлчов ҳолати ва ўлчов хатолар маълум бир эҳтимоллик билан маълум;

“Ўлчов воситаси” – ўлчаш учун фойдаланиладиган ва нормаллаштирилган метрологик хусусиятларга эга бўлган техник восита;

“Бирлик стандарти” – ўлчов воситаси, унинг ҳажмини бошқа ўлчов воситаларига ўтказиш учун жисмоний миқдор бирлигини қайта тиклаш ва сақлаш учун мўлжалланган;

“Давлат стандарти” – ваколатли миллий органнинг қарори билан Ўзбекистон Республикаси ҳудудида миқдор бирлигининг ҳажмини белгилаш учун дастлабки деб тан олинган эталон;

“Метрология хизмати” – давлат органлари ва юридик шахсларнинг метрологик хизматлари тармоғи ва уларнинг ўлчашлар бирлигини таъминлашга қаратилган фаолияти;

“Давлат метрологик назорати” – метрология қоидаларига риоя этилишини текшириш мақсадида давлат метрология хизмати органлари томонидан амалга ошириладиган фаолият;

“Ўлчаш воситаларини қиёслаш” – ўлчов воситаларининг белгиланган техник талабларга мувофиқлигини аниқлаш ва тасдиқлаш мақсадида давлат метрология хизмати органлари (бошқа ваколатли органлар, ташкилотлар) томонидан бажариладиган операциялар мажмуи;

“Ўлчов воситаларини калибрлаш” – метрологик хусусиятларнинг ҳақиқий қийматларини аниқлаш ва тасдиқлаш ва ўлчаш воситаларининг фойдаланишга яроқлилигини аниқлаш мақсадида калибрлаш лабораторияси томонидан амалга ошириладиган операциялар мажмуи;

“Ўлчов воситаларини метрологик аттестатлаш” – метрология хизмати томонидан ягона ишлаб чиқариш ўлчов воситаларини (ёки Ўзбекистон ҳудудига олиб кириладиган ягона нусхалар) уларнинг хоссаларини пухта ўрганиш асосида қўллаш учун қонуний деб тан олиниши;

“Метрологик хизматлар, марказлар, лабораторияларни аккредитатсия қилиш” – метрологик хизматлар, марказлар, лабораторияларнинг мувофиқлигини расмий тан олиш ўлчовларнинг бир хиллигини таъминлаш бўйича белгиланган аккредитатсия соҳасида ишларни амалга

“Ўлчов воситаларини калибрлаш ҳуқуқи учун юридик шахсларнинг метрологик хизматини аккредитатсия қилиш” – юридик шахсларнинг метрологик хизмати ваколатини расмий эътироф этиш белгиланган ҳудудда ўлчаш воситаларини калибрлашни амалга оширади;

“Ўлчовларни бажариш методологиясини метрологик аттестатлаш” – ўлчовларни бажариш методикасининг унга қўйиладиган метрологик талабларга мувофиқлигини баҳолаш ва тасдиқлаш мақсадида ўрганиш;

“Ўлчовларни бажариш усули” – маълум бир хато билан ўлчаш натижаларини олишни таъминлайдиган операциялар ва қоидалар тўплами. Метрология соҳасидаги атамалар ва таърифлар ҳақида тўлиқ маълумотни Ўзбекистон Республикасининг давлат стандартлари ЎзДСт 8.010.1:2002, ЎзДСт 8.010.2:2003, ЎзДСт 8.010.3:2004 ва ЎзДСт 8.010.4:2002 билан танишиб олишингиз мумкин.

Метрология фаолиятини ким ва қандай бошқаради?

Метрология бўйича фаолиятни давлат томонидан бошқариш метрология бўйича миллий орган — Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш агентлиги томонидан амалга оширилади.

“Ўзстандарт” агентлиги ваколатига қуйидагилар киради:

Метрология, метрологик фаолиятни минтақалараро ва тармоқлараро мувофиқлаштириш соҳасида ягона давлат сиёсатини амалга ошириш; миллий меъёрларни яратиш, тасдиқлаш, сақлаш ва сақлаш ҳамда уларни халқаро миқёсда тақсимлашни таъминлаш қоидаларини белгилаш;

Миллий меъёрларни яратиш, тасдиқлаш, сақлаш ва сақлаш ҳамда уларни халқаро миқёсда тақсимлашни таъминлаш қоидаларини белгилаш;

Ўлчаш воситалари, усуллари ва натижаларига нисбатан умумий метрологик талабларни аниқлаш;

Давлат метрологик текшируви ва назоратини амалга ошириш;

Метрология масалалари бўйича норматив ҳужжатларни, шу жумладан Ўзбекистон Республикаси ҳудудида мажбурий кучга эга бўлган бошқа давлат бошқарув органлари билан биргаликда қабул қилиш;

Метрология соҳасида илмий ва муҳандислик – техник кадрларни тайёрлаш;

Ўзбекистон Республикасининг метрология соҳасидаги халқаро шартномаларига риоя этилиши устидан назоратни амалга ошириш;

Метрология масалалари бўйича халқаро ташкилотлар фаолиятида иштирок этиш;

Ўзбекистон Республикасининг ўлчашлар бирлигини таъминлаш тизими фаолияти ва ривожланишини таъминлаш ва уни бошқа мамлакатларнинг халқаро ўлчаш тизими ва ўлчаш тизимлари билан уйғунлаштириш;

Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, фуқароларнинг саломатлиги ва хавфсизлиги, атроф-муҳит ва давлат манфаатларини ишончсиз ўлчаш натижаларининг салбий оқибатларидан ҳимоя қилиш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш.

Ўзбекистон Республикаси метрологик хизматининг таркиби қандай?

Ўзбекистон Республикаси метрологик хизмати давлат метрология хизмати ва юридик шахсларнинг метрологик хизматларидан иборат. “Ўзстандарт” агентлиги раҳбарлигидаги давлат метрологик хизматига Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридаги давлат метрология хизмати органлари киради. Давлат метрология хизмати органлари амалдаги қонун ҳужжатларига мувофиқ давлат метрологик текшируви ва назоратини, шунингдек фаолиятнинг бошқа турларини амалга оширади. Юридик ва жисмоний шахсларнинг метрологик хизматлари ўлчашлар бирлигини таъминлаш ва метрологик назоратни амалга ошириш бўйича ишларни бажариш учун зарур ҳолларда тузилади. Юридик шахсларнинг метрологик хизматларининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари давлат метрология хизмати органлари билан келишилган қоидалар билан белгиланади.

Давлат метрологик текшируви ва назорати остида нима бўлади?

Давлат метрологик текшируви ва назорати
объектлари ҳисобланади:

Стандартлар (эталон);

Ўлчов воситалари;

Моддалар ва материалларнинг таркиби ва
хусусиятларининг стандарт намуналари;

Ахборот-ўлчов тизимлари;

Ўлчовларни амалга ошириш усуллари;

Метрология нормалари ва қоидаларида назарда
тутилган бошқа объектлар.

Давлат метрологик текшируви ва назорати қайси соҳаларга татбиқ этилади?

Давлат метрологик текшируви ва назорати қуйидагиларга татбиқ этилади:

Соғлиқни сақлаш, ветеринария, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш;

Моддий бойликлар ва энергия ресурсларини ҳисобга олиш;

Савдо-тижорат, божхона, почта ва солиқ операцияларини ўтказиш, телекоммуникация хизматларини кўрсатиш;

Заҳарли, ёнувчан, портловчи ва радиоактив моддаларни сақлаш, ташиш ва йўқ қилиш;

Давлат ҳимоясини таъминлаш;

Меҳнат хавфсизлиги ва транспорт хавфсизлигини таъминлаш;

Сертификатланган маҳсулотлар хавфсизлиги ва сифатини аниқлаш;

Геодезия ва гидрометеорологик ишлар;

Ўлчаш воситаларини давлат синовларини ўтказиш, қиёслаш, калибрлаш, таъмирлаш ва метрологик аттестациядан ўтказиш;

Фойдали қазилмаларни қазиб олиш;

Миллий ва халқаро спорт рекордларини рўйхатдан ўтказиш. Ўзбекистон Республикасининг норматив ҳужжатлари билан давлат метрологик текшируви ва назорати фаолиятнинг бошқа соҳаларига ҳам тарқатилиши мумкин.

Давлат метрологик текшируви ва назорати қандай турлари мавжуд?

Давлат метрологик текшируви қуйидаги шаклда амалга оширилади:

Ўлчаш воситаларини синаш ва тасдиқлаш;

Ўлчаш воситаларини метрологик аттестатлаш ва ўлчашларни бажариш усуллари;

Ўлчаш воситаларини, шу жумладан эталонларни қиёслаш, калибрлаш;

Ўлчаш воситаларини синаш, қиёслаш, метрологик аттестатлаш ҳуқуқини берувчи метрологик хизматлар, марказлар, лабораторияларни аккредитатсия қилиш, ўлчаш воситаларини ва метрологик фаолиятнинг бошқа ўзига хос турларини ўлчаш, калибрлаш усуллари;

Ўлчаш воситаларини тайёрлаш, сотиш, ижарага бериш бўйича фаолиятини лицензиялашда юридик ва жисмоний шахслар томонидан белгиланган метрологик нормалар ва қоидаларга риоя этилишини баҳолаш ва тасдиқлаш;

Ўлчашлар ва метрологик фаолиятнинг бошқа турларини бажариш сифатини баҳолаш

Давлат метрологик назорати қуйидаги ҳолларда амалга оширилади:

Ўлчаш воситаларини ишлаб чиқариш, таъмирлаш, ижарага бериш, амалга ошириш, ҳолати ва улардан фойдаланиш (шу жумладан физик миқдордаги бирликлар стандартлари, моддалар ва материалларнинг таркиби ва хоссаларининг стандарт намуналари, ўлчаш тизимлари);

Ўлчовларни амалга ошириш усулларини қўллаш;

Аккредитация қилинган метрологик хизматлар, марказлар, лабораторияларнинг белгиланган метрологик нормалари ва қоидаларига ҳамда фаолиятига риоя этилиши.

“Ўзстандарт” агентлигининг қарори билан зарур ҳолларда метрологик назорат ва назоратнинг бошқа турлари ва шакллари ҳам белгиланиши мумкин.

Ўлчов воситаларининг турини тасдиқлаш нима?

Давлат метрологик назоратини тарқатиш соҳаларида фойдаланиладиган, импорт бўйича ишлаб чиқариладиган ва олиб кириладиган ўлчаш воситалари давлат синовларига (кейинчалик уларнинг турини тасдиқлаш билан) ёки метрологик аттестацияга ўтказилиши керак. Давлат синовларини ўтказиш, ўлчаш воситаларининг турини тасдиқлаш ва давлат реестрига киритиш “Ўзстандарт” агентлиги томонидан амалга оширилади. Ўлчов воситаларини тасдиқлаш ёки уларнинг операцион ҳужжатларида ишлаб чиқарувчи давлат реестрини белгилаши шарт.

Бошқа давлатларнинг ўлчаш воситаларини синовдан ўтказиш ва метрологик аттестациядан ўтказиш натижалари тузилган шартномалар ва битимларга мувофиқ тан олинади.

Ўлчов воситаларини текшириш ва калибрлаш ўртасидаги фарқ нима?

Давлат метрологик текшируви ва назоратини тарқатиш соҳасида қўлланиладиган ўлчаш воситалари мажбурий қиёслашдан ўтказилиши лозим. Давлат метрологик текшируви ва назорати доирасидан ташқарида қўлланиладиган ва мажбурий қиёслашдан ўтказилмайдиган ўлчаш воситалари уларни ишлаб чиқариш, сотиш, ишлатиш, ижарага бериш, таъмирлаш ва Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб киришда калибрлаш мумкин.

Қайси ҳужжат мажбурий текширилиши керак бўлган ўлчаш воситаларини акс эттиради?

Қиёслаш лозим бўлган ўлчаш воситалари гуруҳлари рўйхати “Ўзстандарт” агентлиги томонидан тасдиқланади. Қиёслашлараро интервал кўрсатилган ҳолда мажбурий давлат қиёсловидан ўтказилиши лозим бўлган ўлчаш воситаларининг номенклатурали рўйхатини шартнома асосида “Ўзбекистон миллий метрология институти” ДКда харид қилиш мумкин.

Ҳар бир инсон учун фойдали маълумотлар “Ўзбекистон миллий метрология институти” ДК “Ўзстандарт” агентлигининг таркибий хўжалик ҳисобидаги бўлинмаси ҳисобланади, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 02.03.10.2002 йилдаги “маҳсулот ва хизматларни стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги 342-сонли қарорига мувофиқ ташкил этилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2003 йил 9 декабрдаги “Республика давлат бошқаруви органлари тизимини такомиллаштириш тўғрисида” ги ПФ-3358-сонли Фармони ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 5 августдаги “Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш агентлиги тузилмасини такомиллаштириш ва фаолиятини ташкил этиш тўғрисида” ги 373-сонли қарори ижросини таъминлаш мақсадида метрология хизматлари кўрсатиш Республика маркази метрология хизматларини кўрсатиш. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 28 апрелдаги “Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш агентлиги фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПҚ-2935-сонли қарорига мувофиқ мавжуд “Миллий эталонлар маркази” давлат муассасаси, “Метрология хизматлари кўрсатиш маркази” Давлат корхонаси ва “Стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш илмий-тадқиқот институти” давлат муассасасининг метрологик бўлинмалари негизида “Ўзбекистон миллий метрология институти” Давлат корхонаси (“ЎзММИ”)

“Ўзстандарт” агентлигининг “ЎзММИ” ДКга қандай ўлчаш воситалари ишониш мумкин?

“ЎзММИ” ДК 17 ўлчов тури бўйича ўлчаш воситаларини қиёслаш, метрологик аттестациядан ўтказишни таъминлайди.

“ЎзММИ” ДК таркибида қуйидаги лабораториялар фаолият кўрсатмоқда:

Масса ўлчаш лабораторияси;

Зичлик ва қотишқоқлик, физик-кимёвий, оптик ва оптик-физик миқдорларни ўлчаш лабораторияси;

Вақт ва частотани ўлчаш лабораторияси;

Геометрик катталикларни ўлчаш лабораторияси;

Механик ўлчаш лабораторияси;

Ҳаракат параметрларини ўлчаш лабораторияси;

Суюқлик сифими (ҳажми) ўлчовларини қиёслаш лабораторияси;

Электр ва магнит катталикларни ўлчаш лабораторияси.

Ўлчаш воситаларини “ЎзММИ” ДКга қиёслаш учун тақдим этиш тартиби қандай?

“ЎзММИ” ДК ҳар йили декабр ойида матбуотда кейинги йил учун ўлчаш воситаларини қиёслаш ва калибрлаш бўйича шартномалар тузиш тўғрисида эълон қилади. Ўлчаш воситалари “ЎзММИ” ДК раҳбарияти номига ёзма мурожаатлар ёки қиёслаш учун аввал тузилган йиллик шартномалар асосида қиёслаш учун қабул қилинади. Ўлчов воситалари ўлчов воситаларини қабул қилиш бюросига топширилади, у ерда ташқи текшириш ва қиёслашга тақдим этиладиган си тўлиқлиги амалга оширилади. Шартнома тузилади. Текшириш ишлари 15% олдиндан тўлов билан бошланади. Текшириш шартнома бўйича тўлов кунидан бошлаб 15 кун ичида амалга оширилади.(мураккаб қурилмаларда текшириш муддати ўзгариши мумкин).

Метрология соҳасидаги ишлар ва хизматлар қандай тўланади?

Ўлчов воситаларини синаш, қиёслаш ва калибрлаш, ўлчовларни бажариш методларини аттестациядан ўтказиш, норматив ва техник ҳужжатларнинг метрологик экспертизасидан ўтказиш, техник ваколатни ва белгиланган метрологик меъёрлар ва қоидаларга мувофиқлигини баҳолаш, ўлчашлар бажарилишининг сифатини баҳолаш бўйича юридик ва жисмоний шахсларга кўрсатиладиган метрологик ишлар ва хизматлар манфаатдор шахслар томонидан тузилган шартномалар шартларига мувофиқ тасдиқланган прејскурантга мувофиқ тўланади.

*ЭЪТИБОРЛАРИНГИЗ УЧУН
РАХМАТ !!!*